

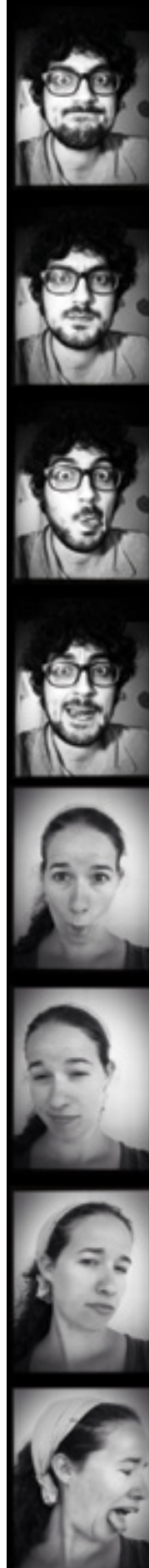
מעורב

עיתון המחלקה למעורבות חברתית אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
גליון מס' 15 | ינואר 2015, שנת תשע"ה

[דת ומדינה]

פתח דבר

לפני שמתחילים משהו קטן - הגיליון הנוכחי הוא הגיליון האחרון של אלמוג שמחון ושלי. אחרי שנתיים של עבודה על המעורבים נאחל לאלמוג שיצליח בלימודי ההמשך, שיעשה חיים בספרד, שיזרוק מידי פעם מילה, ושיזכור שאין כמו באר שבע. אותי עוד אפשר למצוא במסדרונות האוניברסיטה, מפלסת את דרכי בתואר השני.

ועכשיו לעניינינו, אז למה בעצם גיליון על דת ומדינה?

כי כשמתעסקים בשאלות יסודיות עבורנו, אזרחים במדינת ישראל, עולות שאלות יסודיות עוד יותר. האסוציאציה הראשונה שעולה בנושא של "דת ומדינה" היא איזושהי דמות של יהודי גלותי, שבע שנים, עב כרס וזקן הלופת בידיים זדוניות את המדינה הקטנה והחלשה ומונע מהרוח החילונית והליברלית את פריחתה. כשיורדים קצת יותר לעומקה של שאלת יחסי הדת והמדינה בארץ מתחילים לשאול מהי בדיוק ה"מדינה" שאנחנו מדברים עליה כאן, מי מנהיג אותה, מי קובע את צורתה, מי נתן בה רבנות ראשית ובתי דין רבניים, מי מחלק בה תעודות כשרות ומי ממנה בה דיינים, מי אוסר על נסיעה באוטובוסים בשבת ועוד. כלומר, אנחנו מגלים שלמעשה המדינה היא זאת שחיברה בין דת למדינה, דווקא החוק הליברלי הוא שכפה על עצמו תבניות דתיות.

הגיליון שלפניכם מבקש לפרוט את שאלת הדת והמדינה בארץ ולבחון אותה שוב. הוא מבקש להשמיע קולות מגוונים מתוך קשת הדעות הישראלית כדי להגיע לתמונה מורכבת ורבדה באשר לשאלת הדת והמדינה. יזמות פרטיות, יזמות של ארגונים וראיונות עם פעילים חברתיים ואנשי רוח מוגשים כאן לשיפוטכם, קריאה מהנה!

עורכת 'מעורב',
רוני צורף

יצירה מעורבת		4
דת, מדינה וכל מה שביניהן		5
מי אתה הסכם הסטטוס קוו?		9
רבנות ישראלית דמוקרטית - יסודות		11
החתונה החילונית שלי		12
השגחה עליונה		13
חשבון פשוט		14
מה חדש במחלקה?		15

"מעורב" - עיתון המחלקה למעורבות חברתית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
מנהלת המחלקה: עו"ד ורד סרוסי כ"ץ
עריכה: אלמוג שמחון ורוני צורף
מנהלת העיתון: אושרית אליעזר
עיצוב גרפי: עיצובי הנגב
טלפון המערכת: 08-6472841, פקס: 08-6472921, מעורב

דואר אלקטרוני: meorav.bgu@gmail.com
בית-דפוס: דפוס אוניברסיטת בן-גוריון
תודות: ד"ר גדעון כ"ץ, נועה רוחם חן

העיתון מעורב מבקש לתת ביטוי לקשת של דעות. הדעות המוצגות בגיליון הן על דעת הכותבים בלבד ולא על דעת המחלקה למעורבות חברתית ו/או האוניברסיטה.

זהו סיפורן של שתי חתונות

זהו סיפורן של שתי חתונות, דומות (בכל זאת, מדובר באותו זוג) אך שונות לחלוטין: חתונה אחת התרחשה באמצע חודש ינואר, שנת 2014, השנייה נערכה בתחילת אפריל. האחת תפסה את מקומה באזור תעשייה פולג, השנייה בפראג הרחוקה. האחת נערכה באולם חתונות כשר, השנייה בבית עירייה של עיר זרה. באחת נכחו כמאתיים וחמישים קרובי משפחה, חברים, חברים של קרובי המשפחה ועוד. בשנייה נכחו הורים, אחות, ארבעה חברים ומתורגמנית שהכרנו במקום לראשונה. האחת התנהלה בעברית תקנית השנייה התנהלה בצ'כית עם דיבוב סימולטני. באחת נאמרו שבע הברכות כמיטב המסורת היהודית, בשנייה אוהל לזוג הצעיר אהבה והצלחה. בסיום האחת נופצה כוס לזכר חורבן ירושלים, בסיום השנייה הורמה כוס (שמפניה) לחיי הזוג הטרי. האחת נוהלה ע"י רב יהודי קונסרבטיבי, ואילו השנייה נוהלה ע"י פקיד מחתן צ'כי.

מבחינת הרשויות, הראשונה כאילו לא התקיימה מעולם, בעוד השנייה מהווה אישור רשמי לנישואין.

לתפארת מדינת ישראל.

יורי גבייב.

דת, מדינה וכל מה שביניהן

#רוני צורף

מקלים. אבל אני עדיין חושב שמגיע לחברה הישראלית החילונית והדתית הזכות להמשיך להיות יהודיים. תביני, כיום שבו יהיו נישואים אזרחיים תיקחי עשר שנים קדימה ויהיו כאן שני עמים. עם יהודי הלכתי ועם יהודי ישראלי, שיהיה לא יהודי לפי ההלכה".

אני מבינה שהחשש שלך מנישואים אזרחיים הוא מנישואים שייצרו התבוללות - שאישה לא יהודיה או ספק יהודיה תחתן עם בן זוג יהודי.

"יש בישראל שלוש מאות אלף עולים מברית המועצות לא יהודים. שלוש מאות אלף האלה היום עוד חושבים להתגייר. ברגע שיש נישואים אזרחיים את למעשה אומרת ששלוש מאות אלף גויים מתחתנים עם שלוש מאות אלף יהודים. לזה קוראים בעברית התבוללות".

לאה שקדיאל, המוכרת לציבור מבג"צ שקדיאל, במסגרת עתרה לבג"צ על מנת שנשים יוכלו לכהן במועצות הדתיות, טוענת כי ההתבוללות, עליה מדבר הרב סתיו, צריכה להיות מטופלת בדרך אחרת. לפי שקדיאל צריך להפסיק עם כפייה של ערכים מסוימים ולהתחיל להציג אותם כאפשרות, כדבר שניתן לדון עליו: "צריך להנהיג נישואים אזרחיים בישראל, אין ברירה, ככה זה במדינות דמוקרטיות. המהות של הדמוקרטיה בין היתר זה בחירה חופשית של כל אזרחית ואזרח. לכן, צריך להתאים את המאמצים שלנו למנוע התבוללות, למצב שבו יש נישואים אזרחיים. לעבור לעמדה של שכנוע ולהפסיק עם העמדה של הכפייה.

תורת ישראל היא רעיון נשגב בעיניי. אני מסורה לרעיון הזה כל החיים שלי, והייתי מאוד רוצה להמשיך את הרעיון הזה במדינה שלנו. כדי שזה יקרה, בתחום הנישואים והגירושים, צריך לעשות התאמות בין מושגים דתיים לחברה שלנו היום. לדוגמה לפתח סביב נישואים שוויוניים, שאין בהם אקט של קניין, את הרעיון של ה"קדושה". ליצור מערכת הסכמית של חוזה בין שני אנשים בגירים ובתוך המערכת הזאת להכניס את ה"קדושה". אני חושבת שברגע שנצליח לעשות זאת יהיה לנו ביד משהו מאוד מאוד יפה שאני רוצה להתמסר אליו מבחינה חינוכית, שכנועית - לשכנע אנשים שזה דבר נהדר. אני מאמינה בכיוון הזה".

הרב סתיו, שמתנגד מכל וכל לנישואים אזרחיים, מזהה גם הוא את המצב הנוכחי כמצב בעייתי ביותר: "כל אחד מבין שבחברה דמוקרטית אחד מהערכים הכי בסיסים הוא שכל אחד יוכל להתחתן לפי רצונו, עם מי שהוא חפץ להתחתן

דת ומדינה, שתי קטגוריות שכל אחת מהן מצריכה התייחסות ארוכה ומסועפת, יוצרות לעתים דיסהרמוניה מוחלטת במפגש ביניהן. הכתבה הבאה מבקשת לקפוץ מעבר לסטטוס קוו ולהציג שלוש נקודות מבט שונות על הקלחת שאותה אנחנו באזרחים בישראל חווים כאן בכל רגע נתון.

לצורך יצירת ספקטרום ראוי על הנושא שוחחנו עם שלושה אנשים שונים ורחוקים זה מזה בתפיסותיהם - הרב דוד סתיו, רבה של שהם וראש ארגון רבני צהר; ד"ר תומר פרסיקו, חוקר בתכנית לדתות זמננו באוניברסיטת תל-אביב ובמכון שכטר בירושלים; והגב' לאה שקדיאל, אשת חינוך ופעילה חברתית מירוחם. ככל הנראה לא תמצאו את עצמכם מזדהים לגמרי עם אחד מהדוברים, אבל כנראה שתוכלו למקם את עצמכם במרחב שנוצר בין התפיסות השונות.

השאלות העיקריות שנשאלו עסקו הן בניתוח כללי של יחסי הדת והמדינה והן בשאלות קונקרטיות על שבת, כשרות ונישואים. פרסיקו העניק תחזית מעניינת על הסיכוי לכינונם של נישואים אזרחיים בישראל:

"אני חושב שאנחנו בתקופה גורלית למאבק הזה. בזמן הקרוב נדע אם זה יהיה עוד בקדנציה הנוכחית או שמא זה יידחה בכמה שנים. מבחינת השטח - הציבור בשל לזה, סקרים שונים מראים שיותר מ-60% מהציבור הינו בעד נישואים אזרחיים. הנושא הזה חם, הרבנות נמצאת בשפל חסר תקדים מבחינת הלגיטימציה הציבורית שלה, וישנן מפלגות שונות שמקדמות נישואים אזרחיים כחלק מהאג'נדה שלהם. כלומר, לא רק מרצ, שתמיד הייתה בעד אלא גם יש עתיד, התנועה ומפלגת העבודה".

כלומר זה עוד רגע שם?

"לא, לא עוד רגע שם. יש סיכוי ממשי שזה יקרה. לעומת בכיות וטענות של הציבור שלא הזיזו לפוליטיקאים אף פעם. הפעם יש סיכוי שמהו אכן יקרה".

הניתוח הזה של פרסיקו, היה מדיר שינה מעיניו של הרב סתיו, שזכור לנו מהתמודדותו לרבנות הראשית במרוץ הבחירות האחרון. לפי הרב סתיו, כיום שיהיו כאן נישואים אזרחיים "יהיה צחוקים". אני לא יודע אם יהיו או לא יהיו. אבל כיום שהם יהיו תהיה כאן אנדרלמוסיה".

התגובה שלך מפתיעה אותי מאוד. אני מכירה גם רבנים שטוענים שנישואים אזרחיים היו עשויים להקל על הפסיקה ההלכתית ולפתור בעיות של ממזרות.

"בוודאי שאם הייתי חושב על הנוחיות ההלכתית במידה רבה נישואים אזרחיים פותרים בעיות רבות והם בהחלט היו

איתו ודרך המוסד בו הוא בוחר להתחתן, ושהמדינה לא תתערב בזה. במדינה דמוקרטית רגילה דברים כאלה לא נעשים תוך כדי כפייה. אין ספק שהמצב בישראל הוא חריג ביחס למקובל בעולם המערבי.”

אז אם אנחנו שוילים זכות בסיסית איך הכל מסתדר בסופו של דבר?

“אנחנו עם של 12-13 מליון בני אדם, סיכויי ההישרדות שלנו כעם בין העמים שמקיפים אותנו הם קלושים עד אפסיים. הדרך שלנו לשרוד כעם היא לשמר את עצמנו - אם לא נעשה כך לא נהיה קיימים. נכון שברמה הפרטית של פלוני ואלמוני יש בכך פגיעה בזכויות האזרח. אבל ברמה הלאומית אם לא נעשה את זה לא נהיה קיימים כאן עוד מאה שנה. במקרה הזה טובת הלאום גוברת על צורכי הפרט.”

כלומר שאין כאן עניין דתי בכלל אלא עניין לאומי?

“המינוח הזה דתי ולאומי, ההפרדה הזאת היא הפרדה שלא קיימת בדת היהודית”.

אבל הלאום הוא המצאה בת 300 שנה

“תרשי לי לחלוק עליך. אנחנו לאום של 3300 שנה! את יכולה להגיד שלא היו לו ביטויים לאומיים. אבל מה זה לא היה לאום? היינו כאן, היינו מדינה. אני רק מזכיר לך את מגילת העצמאות שאת בוודאי מכירה “פה בארץ ישראל קם העם היהודי..” מה זאת אומרת “לא היה לאום”? את צודקת במובן הזה שיש הדגשים שונים של האומה שמשנתנים. בגלות ההיבטים הלאומיים היו ההיבטים הדתיים. אבל תמיד היינו לאום ותמיד היינו דת. כשאני רוצה לשמור שלא תהיה התבוללות בעם היהודי זו גם אמירה דתית וגם אמירה לאומית. עובדה שגם אנשים לא דתיים נאבקים נגד התבוללות. אני מזדהה לגמרי עם כל אדם שטוען שהוא יהודי על פי ההלכה ומתקשה להוכיח את זה. אני בצהר (ארגון של רבנים שמטרתו לגשר על הפער בין דתיים לחילוניים - ר"צ) הופך את העולם בשבילו כדי לעזור לו להוכיח שהוא יהודי. אני אומר לך בנחרצות - אם הוא באמת יהודי, אנחנו נוכיח את זה! אנחנו משקיעים בזה ים של משאבים וזמן וכסף ומה לא כדי לעזור לכל מי שצריך להוכיח את יהדותו להצליח לעשות זאת על פי ההלכה. אבל אכן ישנם מאות אלפי אנשים שאינם יהודים על פי ההלכה ומדינת ישראל מונעת מהם את האפשרות להתחתן בנישואים אזרחיים. ההצדקה המוסרית היחידה שאני יכול למצוא לדבר הזה היא שמדינת ישראל, שהיא מדינת הלאום של העם היהודי והיא החליטה עם הקמתה לעשות כל מאמץ על מנת לשמר את הלאום היהודי בתוכה. חלק מהמאמץ הזה מחייב נישואים כדת משה וישראל מכיוון שאלה הנישואים היחידים המחייבים יהודי להתחתן עם יהודיה”.

כלומר החיוב לנישואים דרך הרבנות נועד על מנת שהעם היהודי יישמר

“נכון, ואני אגיד לך מעבר לזה, הרי אף אחד לא הולך לבדוק, לא אם מישהו שומר שבת ולא אם מישהו שומר כשרות, ואפילו לא אם מישהו חי עם אשתו לפי כללי טהרת המשפחה. כל זה לא מעניין אף אחד. מעניין אותנו רק דבר - שאנחנו נדע שבעוד עשרים-שלושים-חמישים שנה אנחנו נמשיך להתקיים כקבוצה, כשבט, כעם. זה לא מובן מאליו. יש מקומות היום בעולם שהעם היהודי התאדה בהם. לא מכיוון שהוא לא קיים ביולוגית אלא מכיוון שהוא לא קיים תרבותית וסוציולוגית”.

ד"ר פרסיקו, שכותב על ענייני דת ומדינה בכלוג שלו - “לולאת האל”, לא רואה כל סיבה להמשיך את החיוב להתחתן דרך הרבנות הראשית: “לא רק שאין הצדקה לזה, יש הצדקה לבטל את זה. זו כפייה דתית! אני צריך לעמוד בחופה עם רב אורתודוקסי שאני לא מזדהה איתו, לא מזדהה עם הערכים שלו? למה אני צריך לעבור את זה?”

איך ניתן להגיד שנישואים ברבנות הם “כפייה דתית” אם הרבנות הראשית היא מוסד לאומי?

“אצלנו היהדות היא גם הדת וגם הלאום, נכון. אבל כאן לא מדובר בכפייה של “יהדות”. מדובר בכפייה של זרם ספציפי, הזרם האורתודוקסי, על הציבור בארץ. הציבור בארץ ברובו אינו שומר מצוות, וחלקו הגדול גם לא מתחבר לאורתודוקסיה, לא מזדהה עימה בשום דבר וגם לא מעוניין בה”.

*** הדייסה שהתפכחה**

בתחילת שנות ה-50 נערך ויכוח ידוע בן ראש הממשלה דוד בן גוריון לפרופ' ישעיהו ליבוביץ בנושא של הפרדת הדת מהמדינה. בן גוריון אמר שהוא רוצה שהמדינה תחזיק את הדת בידה מכיוון שאם היא תהיה גורם עצמאי המדינה תצטרך להתמודד עימו. ליבוביץ' ענה בתגובה שהוא רוצה שדת ישראל תשתחרר משלטונו של בן גוריון.

ד"ר פרסיקו בוחר להגדיר את הויכוח הזה כדייסה שהרקיבה: “מפא”י ביטלה לנו דייסה שכבר מתחילה להרקיב, באשמת בן גוריון והתפיסה שלו. עברנו שישים ושש שנה ככה, אולי הגיע הזמן לשנות את המצב, זאת אינה תפיסה חיובית, היא לא עובדת”. כלומר, לפי פרסיקו מדובר בטעות שהחברה הישראלית משלמת עליה עד היום. שקדיאל, לעומתו, מתייחסת לאותה “דייסה” כדבר שמישהו דואג להמשיך ולתחזק את קיומו.

“אני היום בדעתו של ליבוביץ'. ברור לי לגמרי שהמדינה משתמשת בדת כדי לבסס את ההיבטים הלא דמוקרטיים

אצלנו, כדי לחזק את העובדה שאנחנו מדינת ‘אתנוס’ יהודי ולא מדינת ‘דמוס’ ישראלי. כלומר, שיש במדינה שלנו השלטה של קבוצה אתנית אחת על קבוצות אתניות אחרות החיות כאן, ושכדי לעשות זאת מגבים את התפיסה העצמית שלנו כישראלים בכל מיני סממנים דתיים. וזה שימוש גלוי בדת. המדינה מגינה על המצב הזה בחירוף נפש.

נסתכל לדוגמה על הגאום של רב הכותל ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל. הרי אף אחד לא מכריח את המדינה לתת לרב הכותל לדבר ביום הזה, אבל הוא מדבר. זה מאוד נח לכולם שהוא בוחר מתהילים את הפרק שמבקש מאלוהים להתנגם בעמלק. כלומר, הוא מזהה את הערבים עם עמלק ואומר שצריך להשמיד אותם, את כולם. ומה התירוץ? ‘מה אתם רוצים, צריך לעשות את הטקס בכותל, אז ברור שאנחנו ניתן לרב הכותל לדבר’. למה צריך לעשות את הטקס בכותל? לא הבנתי. למה צריך להיות בכלל בן-אדם שקורים לו רב הכותל? גם לא הבנתי. למה צריך לתת לו לדבר בכלל? גם לא הבנתי. הרי הרב הצבאי כבר דיבר, מספיק. לא הבנתי כלום. וגם לא הבנתי למה צריך לעבור לסדר היום אחרי התכנים שהוא בוחר.

ההסברים היחידים שיש לי בראש הם שהמדינה מעוניינת בדיק בדבר הזה. היא מעוניינת שהדתיים יעשו לה את העבודה המלוכלכת. ואז היא תוכל להגיד - ‘הם לא בסדר, הם גזעניים, הם מושחתים, הם כוחניים’. שטויות. המדינה היא שעושה את כל הדברים האלה דרך הממסד הדתי”.

בהמשך הראיון שקדיאל אומרת כי לדעתה: “צריך ללכת הפרדה בין דת למדינה”. הרב סתיו, בניגוד אליה, מדבר על הפרטה במערך הרבנות כמצב האידיאלי מבחינתו

“אני בעיקרון שואף למצב שבו לצד היות המדינה מפקידה את גורל המשפחה והנישואים והמעמד האישי ביד הזרם האורתודוקסי. לצד זה, הייתי רוצה לחיות במדינה שבה כל אחד רשאי לבחור את רבו, את האדם שיחתן אותו או יגרש אותו. הייתי רוצה לראות הפרטה מלאה במערך הרבנות כך שהרבנות תדאג בעיקר לאזרח - כמובן לא על חשבון ההלכה. כך שתיווצר מערכת יחסים חברית, בגובה העיניים”.

כאשר ד"ר פרסיקו נשאל על המודל האידיאלי של יחסי דת ומדינה אליו הוא שואף, הוא מזכיר את “המודל הקהילתי” שהגתה תנועת נאמני תורה ועבודה:

“מדובר במודל שבו הרבנים נבחרים בקהילות, בשכונות ובערים, על ידי הציבור ושהם אחר כך בוחרים בוועדה את הרבנים הראשיים. כלומר יש פה מעורבות ציבורית, יש

פה כניסה של דמוקרטיזציה, וכמובן ששום דבר לא נעשה בכפייה. בעיני זה מודל נהדר”.

הם מדברים גם על אפשרות לבחור רבנים קונסרבטיביים לדוגמה, או לא להשתייך לקהילה בכלל?

“כן, ברור. אם אנחנו קהילה קונסרבטיבית, או רפורמית, או מה שלא יהיה, ואנחנו בוחרים את הרב או הרבה שלנו בשכונה הזאת, אז הוא יהיה הנציג שלנו, והוא מקבל משכורת מהמדינה. אבל עד שדבר כזה יקרה זה חזון ימות המשיח, לא צריך להגזים. אני רק אומר שזו הצעה טובה”.

*** פרהסיה של שבת**

החקיקה בנוגע לשבת בארץ מעלה לא פעם תגובות מכיוונים בלתי צפויים. כך קרה שבועלי מכולות בתל אביב עתרו נגד העירייה בטענה שעליה לכפות את סגירתם של עסקים גדולים בעיר ביום השבת. העסקים הגדולים יכולים לעמוד בקנס הניתן על פתיחת עסק בשבת, ולכן פותחים את עסקיהם, ואילו בעלי המכולות אינם מסוגלים לעמוד בקנס זה ונאלצים לסגור. במקרה הזה פערים חברתיים והשקפת

עולם סוציאלי מתמזגים יחד עם ערכים יהודיים, אך במקרים אחרים השניים מתנגשים חזיתית. כך לדוגמה בנושא של תחבורה ציבורית בשבת, שאינה פועלת, והדבר מקשה על הפלחים הנמוכים בחברה שאינם מסוגלים להתנייד בלעדיה.

גם מערך הכשרות בישראל לא מבשר טובות. בעלי מסעדות נאלצים להתמודד עם הוצאה כספית רצינית על מנת לקבל תעודת כשרות מהרבנות וברגע שהם בוחרים לפתוח את העסק בשבת, התעודה מוסרת בלא קשר לכשרות המקום. הרב סתיו מבכה את המצב הקיים ושואף לשנות את השיטה: “אין ספק שמערך הכשרות חולה. השאלה היא מה הפיתרון. בעיני הפיתרון הוא הפרטת הרבנות. הפיכת הרבנות ממשגיחה ומפקח לרגולטור. הפרדה בין הרבנות כמפקחת לבין הרבנות כנותנת תעודה - שזה לא אותו דבר. הייתי רוצה לראות במדינת ישראל גופים שאחראים על הנושא ואילו הרבנות עצמה תפקד כרגולטור על אותם הגופים”.

לעומתו, ד"ר פרסיקו הולך צעד נוסף קדימה ומבחין בין מפעלים לבין עסקים קטנים:

“מערך הכשרות יישאר כי תמיד יצטרכו גוף שיכשיר מפעלים גדולים ויבואנים גדולים, שיחליט מה כשר ומה לא. בקשר למסעדות מערך הכשרות של הרבנות נמצא במשבר. הרבה מסעדות מסרבות להתעסק איתו או כמעט מיואשות ממנו לגמרי, ומה שרואים בשטח זה צמיחתן של אלטרנטיבות - מסעדות שפשוט לא מחזיקות תעודת

מי אתה הסכם הסטטוס קוו?

אלמוג שמחון

סביר ומתקבל על הדעת, כך כתב, שבכל העניינים האלה תהיה הבטחת הסטטוס קוו הפתרון הרצוי. מכאן מתחיל איזכורו הרצוף של הביטוי 'סטטוס קוו'. אלא שתזכירו של הד"ר וורהפטיג לא כלל, מהו אותו סטטוס קוו. כלומר אותו מעמד שקיים ויש להמשיך ולקיים אותו. כמו כן הוא לא כלל את אחד מנושאי הדיון החשובים 'חינוך', אך גם מבלי שנושא זה אוזכר היה ידוע שהוא חלק מהמושג.

מהי ראשית הסכם הסטטוס קוו ומה היו העקרונות שנוסחו בו?

בקיץ 1947 ביקרה בארץ ועדת חקירה מיוחדת מטעם האו"ם (אונסקו"פ) שתפקידה היה להחליט על עתיד ארץ ישראל. ועדה זו המליצה על חלוקת ארץ ישראל והמלצותיה היו הבסיס להחלטת האו"ם ב-29 בנובמבר 1947 על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. החשש הגדול של בן-גוריון ועמיתיו היה שלא תצא דעה אחידה שתבטא את עמדת היישוב היהודי הרוצה בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. מקורו של החשש היה באנשי אגודת ישראל שלא נודעו באהדתם לרעיון הציוני ואשר היו עשויים לבקש מהוועדה הבינלאומית שלא להמליץ על הקמת מדינה יהודית. החשש הזה, מוצדק או לא מוצדק, ועל כך נשתברו כבר עטים רבים, הוא המקור למכתב מ-19/6/1947 שנשלח מטעם הנהלת הסוכנות היהודית, בעצם ימי פעילותה של הוועדה בארץ, אל הסתדרות אגודת ישראל העולמית. על המכתב חתמו שלושה: דוד בן גוריון, הרב יהודה לייב מימון ויצחק גריבויים. חתימתם של בן-גוריון, שחתם בעודו שוכב חולה, וגריבויים הייתה צריכה לשמש ערובה פוליטית לקיומו של המכתב שבו נאמר: "הנהלת הסוכנות מילאה את ידי החתומים מטה לנסח את עמדתה בשאלות אשר נקבתם בשיחתנו והרינו מודיעים לכם בזאת את עמדת הסוכנות:

1. שבת. ברור שיום המנוחה החוקי במדינה היהודית יהיה יום השבת, כמוכן, מתוך מתן רשות לנוצרים ובעלי דת אחרת לשבות ביום החג השבועי שלהם.
2. כשרות. יש לאחוז בכל האמצעים הדרושים למען הבטיח, שבכל מטבח ממלכתי המכוון ליהודים יהיה מזון כשר.
3. אישיות. כל חברי ההנהלה מעריכים את רצינות הבעיה וקשייה הגדולים, ומצד כל הגופים שהנהלת הסוכנות מייצגת, ייעשה כל מה שאפשר למען ספק בנידון זה את הצורך העמוק של שלומי הדת למנוע חלילה חלוקת בית ישראל לשניים.

הוא מלווה אותנו מלפני קום המדינה, משפיע עלינו במישורים חברתיים, כלכליים ואישיים, ונראה שעל אף שמו קבוצות שונות באוכלוסיה משתוקקות לשנותו. שוחחנו עם ד"ר יואל רפל על הסכם הסטטוס קוו ועל משמעותו בחיינו כיום.

הסכם הסטטוס קוו, הוא הסכם הסדרת (או אי-הסדרת, לאלו שרואים בו כך) יחסי דת ומדינה בישראל. הסכם זה הוא אחת מנקודות המחלוקת העיקריות בחברה הישראלית. ביקשנו מד"ר יואל רפל, מנהל ארכיון אלי ויזל וחוקר בכיר במרכז אלי ויזל ללימודי היהדות באוניברסיטת בוסטון, להבהיר לנו מספר נושאים עיקריים בנוגע להיסטוריה של ההסכם, למעמדו ולמשמעותו בחברה הישראלית, כמעט שבעים שנה אחרי כניסתו לתוקף.

ד"ר רפל, מדוע היה צורך בהסכם הסטטוס קוו מלכתחילה?

בייסוד השאלה קיימת הנחה שהיה 'צורך' בהסכם הסטטוס קוו. חובה לברר, האמנם זהו אכן הסכם? האם הוגדר, מלכתחילה, כהסכם? למי, אם בכלל, היה צורך בהסכם כזה? הסכם חותמים לפחות שני צדדים. מי היו הצדדים המעורבים?

בספרות המחקרית המתמקדת בהיסטוריה של המפעל הציוני וראשיתה של מדינת ישראל מקובל לראות את 'הסכם' הסטטוס קוו כאחת התוצאות של המאבק המדיני שניהל היישוב היהודי בארץ ישראל בשנים 1946-1948. למיטב ידיעתי, גישה זו מתעלמת מן הרקע ההיסטורי הממשי והמשמעותי ומציבה את 'ההסכם' כפתרון 'אד-הוק' לבעיה פוליטית חד-פעמית.

המונח 'סטטוס קוו' שפירושו 'המצב עומד' כביטוי ליחסי חילוניים-דתיים בישראל והשתקפותם במסגרות ממלכתיות הוא מבית מדרשו של ד"ר זרח וורהפטיג, משפטן ומומחה למשפט עברי שניהן שנים רבות כחבר כנסת ושר הדתות. בתזכיר ששלח הד"ר וורהפטיג באוקטובר 1947 ועניינו 'בעיות יסוד של הקונסטיטוציה בישראל' הוא ציין כי 'הבעיות הדתיות הכי חשובות הזקוקות לסידור קונסטיטוציוני הן הבטחת שמירת יום המנוחה-שבת, תחיקת המשפחה והמעמד האישי, לרבות סידור ענייני ההקדשות, וארגון הקהילות והרבנות.

"זה תלוי גם באופי. אני כן בעד בתי קפה, ובתי קולנוע, אני לא בעד מרכזי קניות. כל פעילות שהוא תרבותית, שהיא שייכת לפנאי - כן. פעילות מסחרית - לא".

אבל גם ללכת למרכז קניות זו תרבות פנאי

"נכון, אני פשוט בעד שהמדינה תעצב איזשהי פרהסיה של שבת. שהיא כן נותנת דברים פתוחים ושירותים אבל הם מסוג מסוים ולא מסוג אחר. אבל בסדר, אפשר להתווכח על זה, זה לא דבר החקוק בסלע".

בנושא של הנישואים האזרחיים אמרת שאנחנו המדינה היחידה במזרח התיכון שאין בה נישואים כאלו, ואילו כאן, בנושא השבת, אתה מעוניין לערב אלמנטים דתיים בתוך החקיקה. מה גורם לשינוי בנישה?

"השינוי נובע מכך שיש הבדל בין פרהסיה לבין חיי פרט. המדינה יכולה, ואפילו צריכה לדעת, לעצב פרהסיה מסוימת. אבל היא לא יכולה להיכנס לי לחופה. זה לא חד וחלק, אבל יש דברים שהם ברורים - למשל שהמדינה לא יכולה לכפות עלי לקחת רב אורתודוקסי לחופה שלי. ויש דברים שהם פחות ברורים - איזה שירותים בדיוק יפתחו בשבת. על זה ניתן להתווכח".

"לדעתי, צריך לאסור מסחר בשבת, מלאכה ויצור למעט בתי חולים ומוסדות חינוכים" אומרת לאה שקדיאל, בניגוד לדבריו של ד"ר פרסיקו. "אני חושבת שמקומות של תרבות ובידור כן צריכים להיות פתוחים בשבת, אבל, לדעתי, הם צריכים להיפתח במתכונת אחרת, במתכונת שבה האנשים שעובדים שם הם בעלי העסק בלבד ולא עובדים שלהם. מפני שאם מישהו רוצה לעבוד בשבת כדי לספק הנאה ובידור למישהו אחר שיעשה את העבודה בעצמו ברוב כבודו, ולא יגזול ממישהו אחר את יום המנוחה השבועי. אם יש לך קולנוע - תפעילי את בעצמך הקולנוע".

צילום: אמיל סלמן

כשרות ועדיין מצהירות שהן כשרות ואנשים יכולים לבוא אליהן, או הפרויקט של השגחה הפרטית שיש בירושלים, שהרב אהרון ליבוביץ עומד בראשו".

במה מדובר?

"לרב ליבוביץ יש הרבה שותפים, כמו סיעת ירושלמים למועצת העיר, והרבה פעילי שטח. זו יזמה פרטית להכשרת מסעדות בלי קשר לרבנות. הם מקבלים תעודה, הם מכשירים את המטבח. הם גם לומדים, בעלי העסק עצמם. הם לא זקוקים רק למשגיח, הם רוכשים את הידע. ופעם בכמה זמן מגיע משגיח ובודק שהכל בסדר".

גם בסוגיה של שמירת השבת בארץ, וסגירתם של מקומות עבודה בשבת, פרסיקו בוחר לעשות אבחנה בין סוגים שונים של עסקים

"השאלה היא אילו שירותים אנחנו משביתים ואילו לא. ברור שחברת חשמל פועלת, צה"ל פועל. הנמלים פועלים. אני גם בעד שאוטובוסים יפעלו בשבת. אבל אני לא בעד רשתות קניות, קניונים וסופרמרקטים. אני חושב שהם צריכים להיות מושבתים בשבת כדי שהעובדים בשירותים הלא הכרחיים האלה יוכלו לנוח".

אבל גם נהג אוטובוס צריך לנוח, לא?

"יש שירותים שהם הכרחיים, שהם ברמה מסוימת של נזקקות ככה שאנחנו מפעילים אותם. חברת חשמל חייבת לפעול בשבת. אז יהיו עובדים שיקפחו את יום החופש שלהם בשבת באותו השבוע, כמוכן שהם יקבלו יום חופש אחר. אבל אנחנו חייבים את השירותים האלה, זאת מדינה. מה שלא חייבים, אני בעד לסגור".

כלומר מה שחולש על ציבור גדול יפעל והמקומות שחולשים על ציבור קטן לא יפעלו

רבנות ישראלית דמוקרטית - יסודות

ד"ר שוקי פרידמן ושמואל שטח, נאמני תורה ועבודה

העיר או את רב השכונה שלו. במדינת ישראל מכהנים מאות רבנים. הם עולים למשלם המסים מאות מיליוני שקלים בשנה, אך הם לא משרתים, כאמור, כמעט איש. אנו טוענים שרק אם הקהילה תבחר את הרב שלה באופן ישיר, ייווצר האמון והקשר הנדרשים בין הרב ובין הקהילה. רק רב שיהיה חייב לזכות שוב באמון הקהילה בסוף הקדנציה, יהיה מחויב כראוי לעבודתו.

בחירות לרבנות? זה רק יביא עוד שחיתות!

כאשר אנו מציגים את המודל, מועילת נגדנו הטענה שלפיה בחירות נוספות לרבנות יגרמו רק לשחיתות נוספת. על כך אנו משיבים שבחירות דמוקרטיות הן תהליך לא מושלם, אך זו האלטרנטיבה הטובה ביותר למניעת השפעה של אינטרסים זרים על בחירת הרב. הציבור שיבחר את הרב שלו יידע הכי טוב מי הרב שמתאים לו. ובכלל, יותר קל להשפיע באופן לא ענייני על גוף בוחר של עשרה אנשים מאשר על ציבור שלם.

חשוב לנו לציין שאנו מודעים לכך שרוב הרבנים כיום נבחרים על בסיס דיילים פוליטיים. בחוק המוצע יוטל איסור על מועמד לבחירות לרבנות לפעול מטעם מפלגה או בשליחותה, לקבל ממנה סיוע או תמיכה. בדרך הזו, תופחת משמעותית הזיקה בין רבנים ופוליטיקה.

מדוע שרבנים רציניים ירצו להתמודד בבחירות?

בחירת רב על ידי הקהילה היא מסורת ארוכת שנים. כך בחרו פעם רב. עובדה היא כי דורות של רבנים, בהם גדולי תורה וענקי רוח, לא נרתעו מלהופיע בפני הקהילה או בפני תושבי העיר ולהציע את עצמם. גם היום

על פי הצעתנו, מועצת הרבנות הראשית תיבחר על ידי רבני השכונות, שנבחרו באופן דמוקרטי. הרכבה ישקף נאמנה את הפסיפס היהודי-ישראלי.

הרבנות הראשית לישראל הוקמה לפני כמעט מאה שנים, ומשרתת את עם ישראל במדינתו. כדי להיות רלוונטית, כדי לגעת בעם ישראל, כדי להמשיך ולהתקיים ולמלא את הייעוד שהתווה לה מייסדה, הרב קוק - "לקרב את הלבבות ולהכניס רוח של שלום ... לחזק התורה וכבודה על אדמת הקודש" - דרוש לשנותה באופן משמעותי. על כן, אנו מציעים מודל חדש לרבנות ישראלית דמוקרטית.

אנו טוענים כי הזהות היהודית של מדינת ישראל תלויה בזהות היהודית של הפרטים החיים בה, ולא רק בהסדרי דת ומדינה. על כן, רבנות מדינתית בעלת משמעות יכולה להיווצר רק על ידי רבני יישובים או שכונות (כאשר כל מי שהוסמך לרבנות על ידי מוסד מוכר יוכל להיבחר כרב שכונה או יישוב). כדי ליצור זיקה, התאמה ומחויבות בין רבנים ובין קהלם, הרבנים ייבחרו בבחירות ישירות ופתוחות לקדנציה קצובה. הבחירות יתנהלו באופן שישמור על כבוד המתמודדים ועל כבודה של הרבנות. תימנע בהן מעורבות פוליטית ווהוצאת סכומי כסף גדולים. שירותי הדת יינתנו על ידי המועצות המקומיות, ויונהגו על ידי ועד רבני העיר, שיורכב מרבני השכונות. ועד זה יבטל את תפקיד רב העיר או הרב האזורי. מועצת הרבנות הראשית והרב הראשי ייבחרו על ידי רבני השכונות כאשר מועצת הרבנות הראשית תכלול איזון מייצג של כלל האזרחים היהודים במדינת ישראל.

למה שלא נסגור את הרבנות הראשית?

לרבנות הראשית יכול להיות תפקיד משמעותי במדינת ישראל. אם הרבנים המשרתים ברבנות הראשית יעמיקו את זיקתם אל כלל הציבור ויזכו לאמונו. הרבנות הראשית תמלא כך את ייעודה המקורי "לקרב הלבבות ולהכניס רוח של שלום".

רוב הרבנים המכהנים מטעם הרבנות הראשית לישראל לא רלוונטיים כיום לאיש. רק במקומות מעטים מכירים את רב

בו, אך בעוצמה נמוכה בהרבה. אישות-אם כי יש התפוררות מתמדת בנושא בשל חוק כבוד האדם וחירותו הרי עדיין מרבית החברה הישראלית מנהלת תחום זה (נישואין וגירושין) על פי נהלים של הרבנות הראשית או המקומית. ביטוי אחר הוא הקפדה על שמירת כשרות- בכל מקומות האכילה שבאחריות המדינה (צה"ל, בתי חולים, משרדי ממשלה, בתי ספר ועוד), חינוך- קיומו של חינוך ממלכתי דתי וממונם, במעט או בהרבה, של מסלולי חינוך ייחודיים מבחינה דתית שאינם כפופים למדינה (בית יעקב, אל המעיין ונוספים). שבת-יום השבת הוא יום המנוחה הרשמי במדינת ישראל אך אין מי שיכול להתעלם מן העובדה שאלפי מקומות עבודה (חנויות, מרכולים, מקומות בידור ונופש ועוד) פתוחים בשבת ממטולה ועד אילת.

האם נעשו ניסיונות כנים להחליף את הסטטוס קוו בחוקים אשר יהיו מקובלים על החברה החילונית והדתית כאחד?

נעשו ניסיונות להחליף חלקים מהסכם הסטטוס קוו. האם הניסיונות היו כנים? במקרים אחדים - כן ובאחרים - לא. במקרים לא מעטים הניסיונות באו מצד מפלגות שנועדו באיבתן לדת ישראל, ועל כן המטרה הייתה ביטול ההסכם ולא החלפתו. במקרים אחרים היו ניסיונות מצד מפלגות דתיות למסד באופן חוקי את הנאמר באופן בלתי רשמי בהסכם.

על פי סקרים, יש רוב החברה הישראלית בעד תחבורה ציבורית בשבת בערים שאינן דתיות (70%) וכן בעד הנהגת נישואים אזרחיים (63%)². להערכתך, האם יש סיכוי שנראה את שני המרכיבים הללו בישראל?

הנתונים שיש לי שונים במידה רבה מאלו שאתה מציין. כאשר העלה ח"כ ליצמן את הצעתו למיסוד ההסכם בחוק נערך בארץ סקר גדול שהעלה: שבת- 81% מאזרחי ישראל הם בעד המשך הנאמר בהסכם כי יום השבת הוא יום המנוחה הרשמי במדינת ישראל; 65% מהם הסבירו כי השקפתם נובעת מהרצון לשמור על מסורת ישראל (16% הסבירו את תמיכתם בהרגל של שנים). בתחום האישות, 55% (84% מהחילוניים) סבורים שיש לשבור את המונופול הרבני בנושא. כשרות - 77% מכלל אזרחי ישראל היהודים מחייבים שמירת כשרות בכל המטבחים הממלכתיים. חינוך - הוא לדעת 83%, חילוניים ודתיים כאחד מחייב שינוי. הויכוח הגדול הוא בשאלת לימודי ליבה, אך התמימות הכמעט מוחלטת מעידה כי את השינוי הגדול יש להתחיל בנושא זה ולא בנושאי שבת ואישות.

1. כך מדווח אתר YNET מתוצאות סקר שנערך ע"י מכון "פאנלס" בשנת 2012
2. ע"פ מחקר של ד"ר גיא בן-פורת וד"ר יריב פניגור מאוני' בן-גוריון, נכון לשנת 2011

אפשר להרחיב בדיון בשאלה כיצד מכתב כל כך בלתי מחייב סיפק את אנשי אגודת ישראל. תשובתו של הפרופ' מנחם פרידמן, מומחה לחברה החרדית היא שלא הייתה להם ברירה אחרת. תשובה זו היא חלקית ואינה מספקת הסבר מלא. לדעתי המכתב סיפק אותם משום שיידעו, וכך תכננו, להפוך אותו לאבן יסוד שעליה תבנה בעתיד מערכת היחסים בין חילוניים לבין דתיים בארץ-ישראל, בין אם תוקם בה מדינה יהודית ובין אם לאו.

כיצד היית מתאר את התמורות שעבר הסכם זה במרוצת השנים?

הסכם זה היה עד 1977 בבחינת הסכם מקודש ואבן יסוד ועל בסיס קיומו או אי-קיומו בעיקר קמו אך גם נפלו ממשלות בישראל. אפשר לתת לכך דוגמאות מרובות שהידועות שבהן שקיבלו ביטוי בחקיקה הן שאלת מיהו יהודי וחוק השבות, חוק חינוך ממלכתי, חוק שעות עבודה ומנוחה, ונושאים נוספים כמו בריכות השחיה המעורבות, פרשת ילדי שליט, ונחיתת מטוסים שהגיעו מארה"ב בבסיס חיל האוויר תל-נוף בימי כהונת ממשלת רבין הראשונה. היו עשרות עניינים ונושאים בתולדות המדינה שנקשרו לאותו מכתב שהפך בדרך כלשהי ל'הסכם'. הקמת ממשלתו הראשונה של מנחם בגין ייתרה את הצורך בהסכם זה. ייחסו של בגין לדת ישראל בכלל ולנושאים דתיים בעלי משמעות אקטואלית היה שונה לחלוטין מהיחס שגילתה כלפי נושאים אלו תנועת העבודה על מרכיביה השונים. התוצאה הייתה ברורה, הסכם הסטטוס קוו איבד את משמעותו המעשית. עד כמה הייתה הפגיעה קשה אפשר לראות בהצעת חוק ייסוד 'שימור הסטטוס קוו' שביקשה לקבע את עליונות החוקתית של ההלכה היהודית על החקיקה בכנסת. הצעת החוק הועלתה על ידי הרב יעקב ליצמן ממפלגת יהדות התורה והיא מעידה כאלף עדים על החשש, ייתכן שמוצדק, מהתרוקנותו של הסכם הסטטוס קוו מחשיבותו. מכאן נבע הצורך למסד את ההסכם שלא היה כלל הסכם.

האם נכון יהיה לומר שהסכם זה הפך ליותר ויותר מגביל עבור האוכלוסייה החילונית בישראל עם השנים? ההנחה שבשאלה זו היא מוטעית, לדעתך. השנים האחרונות הוכיחו עד כמה מוכן בית המשפט העליון להיכנס לעוביין של אותן סוגיות שנכללו בהסכם ולפסוק על פי חוקי היסוד הקיימים כגון: חוק חופש העיסוק וחוק כבוד האדם וחירותו. שני חוקים אלה הם היום 'הסכנה' הגדולה לקיומו של הסכם הסטטוס קוו.

כיצד הסכם הסטטוס קוו בא לידי ביטוי בחיינו כיום?

הסכם הסטטוס קוו בא לידי ביטוי ממשי בנושאים הנכללים

החתונה החילונית שלי

#אופיר ניר, פסיכולוגיה ומדעים קוגניטיביים, שנה ג'

חבר שלי ואני ביחד כבר שבע שנים. מי מכם שהחזיק את ידו של השני בעת מתן אינפויה שבעקבות סלמונלה, ו/או הוא בעליו הגאה של מנוי בהוט שנושא את שמו ושם אהובו גם יחד, ו/או גידל חיית מחמד תובענית מרפרטואר היונקים, יודע שזה וחיי נישואין - היינו הך. עם זאת, בין אם כדי להסב נחת להורים או כסיבה למסיבה, אנחנו רוצים להתחתן. הרצון פשוט, והדרך - דרך חתחתים.

שינוי יהודים כשרים ואיננו פסולי חיתון. לכאורה, הדרך הטבעית והפשוטה ביותר תהיה להתחתן דרך הרבנות, לקבל מעמד חוקי של זוג נשוי כדת משה וישראל ולהמשיך הלאה בחיינו. אתם נוטים להנהן בהיסח הדעת לטענה הזו, אבל כמה מכם היו ממשכיכים להנהן אם הייתי טוענת בנוסף שהדבר הטבעי הוא לצום בכיפור, לעלות לתורה או להתלבש צנוע? רבים מחבריי החילוניים אינם שומרים שבת, כשרות או נגיעה, אך כשמגיע הרגע להתחייב לתמיד - הפלא ופלא - דווקא אז בוחרים ברבנות.

אבל אין בחירה. ראשית, עבור ידידנו הלהט"בים האופציה כלל לא קיימת, ושנית, במקרה שבו אחד מבני הזוג הרהיב עוז לעלות מבר"מ, הקשיים רק הולכים ונערמים. עבור יהודים שעברו את מבחן הקבלה, הדרך היחידה להתחתן כיום בישראל היא בחתונה אורתודוקסית על שלל משמעויותיה: החל משיעורי "הרעיה הטובה" וטבילה במקווה וכלה בברכות הקידושין שמשמעותן, הס מלהזכיר, קניין האישה. וכן, נכון, אפשר ללכת למקווה "פרטי" במסווה של יום ספא עם הבנות עם בלנית דקדקנית פחות, אבל אם מלכתחילה את מחפשת לזייף - זה אומר דרשני. וכן, נכון, אפשר לפנות לצהר שמנגישים את כל הבלייל הדתי הזה לזוג החילוני הנבון, אבל היי, לא זכור לי שהתקשרתי לרב שיעזור לי לצלוח את הצום הראשון שלי ולא נעזרתי ברבנית שתיתן לי טיפים ללבוש צנוע.

השגחה עליונה

#נועם בניה (ממקימי ארגון השגחה עליונה, ארגון הפועל ליישם הלכה-למעשה שינויים בתחומי דת ומדינה בישראל וספציפית במערך הכשרות)

"כל מה שצריך זה אדם אחד, ועוד אחד, ועוד אחד כדי להתחיל מהפכה". אם להיות כנים המילה "מהפכה" גדולה עלינו בכמה מידות, אך לא יכולנו להתעלם מדבריו של אברהם יהושע השל, מהוגיה החשובים של המחשבה היהודית במאה העשרים, שהצביע נכונה על הדרך ליצירת שינוי אמיתי.

כשהתחלנו, שלושה סטודנטים למשפטים מאוניברסיטאות העברית ובר-אילן, את דרכנו בשלהי 2012 ביזמה לשיפור יחסי דת ומדינה לא ידענו דבר על האופן שבו מובילים שינויים. קיננה בנו רק תחושה פנימית בלתי פוסקת שהיהדות כפי שהיא משתקפת בפנינו מאבדת מיופיה לאור השימוש לרעה הנעשה בשם הדת. לאחר שזיהינו כי מערך הכשרות היא הצלע הפחות מדוברת במשולש נישואין-גיוור-כשרות אך הפרוצה ביותר, ביקשנו לעשות צעד אחד נוסף ולהקים את ארגון "השגחה עליונה" שיתמודד עם הבעיות הרבות שעולות מן המערך.

בשלב הראשון, ובמשך למעלה משנה נפגשנו ושוחחנו עם גורמים שונים במערך הכשרות - הרבנות, בעלי עסקים, משגיחים, מומחי כשרות, עסקנים וכו'. המטרה שעמדה לנגד עינינו הייתה להבין קודם כל מול מה אנחנו מתמודדים. בדרך נתקלנו לא אחת בחשדנות, גורמים שתהו לגבי טיב האינטרסים שלנו, ואנשים שלא היו מוכנים להתבטא או למסור את שמם. עם זאת, חשנו לאורך הדרך שאנשים רבים מזדהים עם היוזמה ואף מוכנים לתרום מזמנם וממרחם על מנת לסייע לנו, בהם פרופסור אביעד הכהן, דיקן מכללת שערי משפט שנעשה במהרה ל"מנטור" שלנו ופרש עלינו את חסותו.

לאחר שמיפנינו את המערך ואת הבעיות הנגזרות ממנו, פרסמנו נייר עמדה מקיף בשיתוף "המכון לאסטרטגיה ציונית", ובו שטחנו את הצעתנו לפתיחת אזורי הכשרות. הצעה זו מבקשת לענות על הבעיה העיקרית, לטעמנו, והיא בעיית המונופול המוחזק בידי הרב המקומי. בשיטה הנהוגה כיום, בעל עסק כפוף לרב המקומי בעירו ואין באפשרותו לפנות לרבנים מקומיים מישובים סמוכים. פעמים רבות הרב המקומי מתנה את מתן תעודת הכשרות בשורה של שיקולים לא לגיטימיים, כשבעל העסק הופך להיות בן ערובה בידיו של הראשון. כך מצאנו שרבנים ידועים רבים משתמשים במעמדם לטובת צרכיהם האישיים ולא דווקא לטובת צרכי הדת או האזרח שזקוק לשירותי דת אלו, כמו מתן כשרות. לאור הדברים, הצעתנו היא לפתוח את אזורי הכשרות על-מנת שתיווצר תחרות בין הרבנים המקומיים, ובעל עסק יוכל לבחור מי הרב המקומי שיעניק לו שירותים. אנחנו מאמינים כי הצעתנו תביא לתחרות בריאה בין הרבנים המקומיים,

תגביר את השוויון ואת הייעול, ותצמצם את כוחם של בעלי האינטרסים השונים. תקוותנו כי מתוך הצעתנו, הרבנות תוכל להצטייר כגוף ללא מטרת רווח, הנועד לשרת את האזרחים, המתנהל בשקיפות וברוח ההלכה, ומייצג נאמנה את השילוב הראוי שבין דת ומדינה.

בשלב הבא פנינו לגורמים רבים, בהם חברי כנסת, בכירים במערך הכשרות, וארגוני דת ומדינה על-מנת ליצור הסכמה רחבה להצעתנו. בתוך כך, בחודש מרץ האחרון ערכנו כנס באוניברסיטת בר-אילן כדי לעודד שיח בין השחקנים הראשיים במערך הכשרות בארץ. בכנס השתתפו הרב הראשי לישראל, ח"כ אלעזר שטרן, בכירי ארגון צהר, יו"ר ארגון אמונה, פרופסור אביעד הכהן ועוד. מלבד הפיכת הצעתנו לחוק של ממש, אנחנו עמלים כיום על אפליקציה שתאפשר לכל בעל עסק לדרג את רמת שירותי הכשרות אותם הוא מקבל מרב עירו. בדרך זו אנו מאמינים שנצליח לשקף את מצב הכשרות כלפי חוץ ולהבליט את מצוקתם של בעלי עסקים "התקועים" עם רב מקומי אשר קיבל ציון נמוך במיוחד. בנוסף, האפליקציה תותאם ליום בו יפתחו אזורי הכשרות כך שבעל עסק יוכל לפנות לקבלת שירותיו של רב מקומי אשר קיבל דירוג גבוה במיוחד.

לסיום, זה המקום בו אנחנו מבקשים לפנות אליכם הסטודנטים. חשוב לנו להדגיש שהמאבק שלנו אינו מאבק הלכתי בלבד, אלא בראש ובראשונה מאבק חברתי על איכות השירותים הניתנים לאזרחי מדינת ישראל בשנת 2014. מאסנו בשחיתויות, בשיקולים הלא לגיטימיים, ובאישי ציבור העושים לביתם - ככלל ובמעריך הכשרות בפרט. מכאן אנחנו קוראים לכם להצטרף אחד, ועוד אחד, ועוד אחד, לשינוי העומד כבר בפתח.

מה חדש במחלקה?

שבת עיון - ביום שישי ה-28.11 וכיום שבת שלאחריו התכנסו כל משתתפי תוכנית פעילי ציבור ומלגת אריסון לשבת עיון בקיבוץ צאלים. הפעילים עברו הרצאות של חה"כ סתיו שפיר, הפעיל החברתי ובמאי הסרט "המדריך למהפכה" דורון צברי, שוקי לבון - מי שהיה הדובר של התנועה לאיכות השלטון ותומר אביטל, יזם חברתי, עיתונאי ומוביל הקמפיין "100 ימים של שקיפות". תודה ענקית לרכזות הפעילים: משאת, דניאל, אתי ומרינה, בזכותן שבת זאת יצאה לפועל, ולפי חוות הדעת של הפעילים הייתה שבת העיון הכי מוצלחת עד כה!

מי אני?

הפרדת דת מהמדינה

ומה זה אומר בעצם?

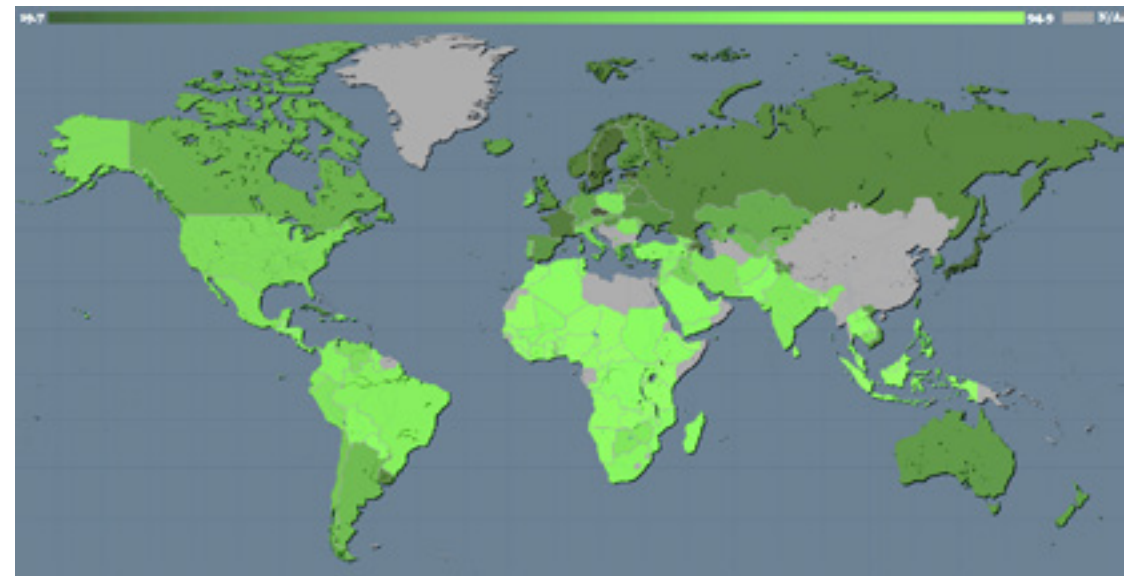
הפרדת דת מהמדינה היא רעיון ליברלי, שלפיו יש להפריד את מוסדות השלטון ממוסדות דתיים. את הרעיון משייכים להוגה האנגלי ג'ון לוק, יחד עם הליברליזם והמשטר הדמוקרטי בעת החדשה. הפרדת הדת מהמדינה באה לידי ביטוי בשני אופניים מרכזיים: חילוניות המשטר מחד גיסא, ומתן חופש דת לפרט מאידך גיסא.

אז מה אני עושה כאן?

ריכזנו למענכם את תוצאות סקר GIA/WIN הבינלאומי לחשיבות הדתיות בחייו של הפרט. יש לקחת את הנתונים בעירבון מוגבל, שכן גם מדינות שתושביהן מעידים על עצמם שהדת חשובה בחייהם, אין זה אומר בהכרח שקיימת פחות הפרדת דת מהמדינה.

בשביל הדעת - תוכנית לימודים לבעלי מוגבלויות - בשבוע שעבר נחנכה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב תוכנית לימודים ייחודית המיועדת לאוכלוסייה בוגרת עם צרכים מיוחדים מבאר-שבע וסביבתה. במסגרת התוכנית מועבר קורס פעם בשבוע בשעות אחר הצהריים.

"בשביל הדעת" היא תוכנית חדשה שמיועדת לתת העשרה מתחומי הדעת של האוניברסיטה למבוגרים בעלי מוגבלויות קוגניטיביות (אוטיזם, פיגור שכלי וכדומה). הקורס נוסד בברכתה של נשיאת האוניברסיטה, פרופ' רבקה כרמי, על ידי המחלקה למעורבות חברתית באוניברסיטה. הוא מתקיים בשיתוף משרד הרווחה, עיריית באר שבע ועמותת יחדיו.

חשיבות הדת (ירוק בהיר) לעומת חוסר חשיבות הדת (ירוק כהה)

- קרן משה - התוכנית למנהיגות
- תוכנית הדירות הפתוחות ע"ש ליליאן ולארי גודמן
- קרן גרוס
- פעילי ציבור - התוכנית למנהיגות
- הקרן המשפחתית על שם תד אריסון
- שגרירי רוטשילד
- אוניברסיטה בעם

פרטים נוספים אפשר למצוא בעמוד הפייסבוק ובאתר

„אזאזא“ זאזאזאזאזא

מה קורה?

מעורב: האם בבוא העת תבחרו להתחתן דרך הרבנות או תעדיפו דרך אלטרנטיבית כלשהי?
אם בחרתם בדרך אלטרנטיבית - מהי?

חנן דן:

הייתי מתחתן ברבנות. בעיני, גם אם ממסד הרבנות מצטיין בלהמאס את עצמו על הציבור, ובעיקר על הציבור החילוני, זה לא אומר שהוא מייצג את כלל היהדות. לוותר על חתונה הלכתית כמחאה על התנהלות הרבנות, זה כמו לוותר על האזרחות הישראלית בגלל התור במשרד הפנים. כמי שגדל כחילוני, אני עוד יושב על הגדר לגבי התחושות שלי כלפי היהדות. אבל ויתור על חתונה יהודית כמוה הכרעה נגד משהו שיתכן מאוד שאני טועה לגביו.

יוסי שוויג:

הייתי רוצה להתחתן ברבנות, אבל לא ברבנות כמו שהיא נראית היום - ולכן התשובה שלי היא לא. כלומר, אני בעד שיהיה ממסד דתי במדינה, ממסד שייצג את הדת היהודית והערכים שלה בכבוד בארץ ואפילו שיפיץ את אורה בגויים. הרבנות הראשית היום, לפי דעתי, לא עושה את העבודה שלה כמו שצריך. רוב הציבור החילוני, לא יודע להבדיל בין ביטוח לאומי לבין הרבנות הראשית. רבנות כזו צריכה להשתנות, ועד אז, לא לשתף איתה פעולה ולהוריד מכוחה.

אבישג בן-שלום: אני חושבת שהיינו מתחתנות בצורה מאוד פורמאלית: חתימה על הסכם אצל עורך דין ותו לא. כך זה לפחות מבחינתי. אם הצד השני יתעקש על טקס ומסיבה - אז מסיבה ללא יותר ממאה איש וטקס דתי רפורמי, וללא שום קשר לרבנות.

נועה רוטמן: אני ממש לא רוצה להתחתן ברבנות, לא רוצה להעניק את אחד הימים החשובים בחיי לניהולו של גוף שלא משקף את ערכיי ואין לי שום קשר אליו. בעיניי זו שליחות להצביע ברגליים ופשוט לומר 'לא' לכפייה הזו, כמו שעושים עכשיו זוגות רבים. אני עוד לא יודעת אם ארצה להתחתן בטקס אורתודוקסי ופשוט לא להירשם ברבנות או שגם הטקס עצמו יהיה לא אורתודוקסי, אלא משהו אחר. כל זה תלוי, כמובן, גם בדעתו של בן הזוג שאתו אתחתן.

שרית גרידינגרה: לגמרי כן, כמו שאנחנו מקפידים להמשיך את מה שספגנו בבית צריך להמשיך את הדברים האלה גם במובן ה"מדיני". בסופו של דבר אין לנו כיהודים בית אחר מאשר מדינתנו ועל מה בסופו של דבר הוא מתבסס? "דע מאין באת" הוא הדת, אם נרצה דת או לא. כל עוד הדת משמשת כלי הישרדות אין סיבה למחוק אותה והמחיקה פירושה הגדלת הסיכויים להריסת הבית.

בא לכם לכתוב במעורב? יאללה

Send

אתם מוזמנים לפנות אלינו עם רעיונות לכתבות, נושאים לגיליונות הבאים, טורי דעה, ראיונות, מושגים ל"חשבון פשוט", קפה, תה, שתיים סוכר.

Meorav.bgu@gmail.com

או בפייסבוק